УДК 378.091.33:811.11:005.336.1:159.9
DOI:10.31339/2617-9598-2018-2(2)-139-148

Шевченко Наталія Федорівна
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності
Запорізький національний університет

ВИВЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА

***Анотація.** В статті подано результати вивчення ефективності «традиційної» методики навчання іноземної мови студентів нефілологічного профілю. Досліджено ставлення студентів до вивчення іноземних мов, мотиви оволодіння іноземною мовою, рівень розвитку соціо-культурного інтелекту. Отримано наступні результати: налаштованість студентів на вивчення іноземної мови та орієнтованість на комунікативні напрями; перевага зовнішнього виду мотивації в навчальній діяльності; помірні показники розвитку полікультурної компетенції. Статистично перевірено наявність відмінностей у показниках студентів рівнів вищої освіти «бакалаврський» та «магістерський». Представлено психологічні умови ефективної організації навчання іноземної мови у закладах вищої освіти: стимулювання пізнавально-освітньої мотивації студентів до оволодіння іноземною мовою; розвиток комунікативно-соціальних навичок (соціо-культурний інтелект) під час навчання.*

***Ключові слова:** комунікативна компетенція, ставлення до вивчення іноземних мов, мотиви оволодіння іноземною мовою, соціо-культурний інтелект.*

Постановка проблеми. В умовах створення єдиного загальноєвропейського простору та реформування української освіти актуальним виявляється питання поліпшення якості викладання іноземних мов. Покращення якості освіти, а також відповідність її новим стандартам, які висуває науково-інформаційний прогрес, є необхідною умовою розвитку будь-якої держави. У рамках нової сучасної парадигми освіти існує велика необхідність формування особистості, яка мотивована до пізнавальної діяльності, цілепокладання, та самореалізації, має високий рівень комунікативної компетентності для більш ефективного міжнародного спілкування та кращого доступу до інформації. Саме тому підготовка висококваліфікованих фахівців в різних галузях, які володіють міжнародними мовами, можуть вільно спілкуватися на особистісному і професійному рівнях, ставить серйозні вимоги до навчання іноземних мов у системі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу науковцями було приділено аналізу стану проблеми дослідження та розробки психолого-педагогічних і методичних концепцій формування іншомовної професійної комунікативної компетенції. Дослідження взаємозв'язку мовлення та мислення в процесі оволодіння іноземною мовою, проведені Л.С. Виготським [2], П.І. Зінченко [4], Е.Л. Носенко [6], А.Д. Cohen [11], Е.Л. Hinkel [12] та іншими; вивчення мотиваційного аспекту оволодіння іноземною мовою О.М. Гринчишин [3], О.О. Леонтьєвим [5], Н.Ф. Шевченко [10], М. Swain [14] тощо; активізація можливостей особистості, розробка емоційно-сміслового методу С.А. Бігуновою [1], Г.О. Китайгородською [5], В.В. Рижовим [7], Т.Б. Тихоновою [8], D. Heathfield [13]

заклали фундамент для подальшого розвитку напрямів, орієнтованих на вдосконалення системи викладання зазначеної навчальної дисципліни.

Незважаючи на те, що в методиці викладання іноземних мов заостанній час було розроблено декілька новітніх стратегій навчання, зокрема запропоновані принципи інтерактивності, інтеграції, мовленнєво-мисленнєвої активності, – це не усунуло низку проблем, які існують у практиці навчання іноземних мов студентів. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються питання можливості реалізації особистісно-зорієнтованого навчання іноземної мови у закладах вищої освіти та розробки на цій основі методичних прийомів навчання іноземних мов з урахуванням вікових особливостей розвитку афективно-вольової, соціальної та пізнавальної сфер студента.

Мета статті: висвітлення результатів емпіричного дослідження ефективності навчання іноземної мови у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Заняття з іноземної мови – це складний процес, до складу якого входить багато аспектів, які постають в якості об'єкту аналізу та визначають його специфіку. Об'єктом психологічного аналізу є психологічні особливості та закономірності процесу засвоєння іншомовних знань, формування мовленнєвих вмінь і навиків у їх зв'язку з організацією та проведенням конкретного заняття. У навчанні набуваються різні компоненти загальних і спеціальних здібностей учнів (сенсорні, перцептивні, мисленнєві, вербальні, мнемічні, практичні тощо), які повинні не тільки відповідати віковим особливостям розвитку, а й збагачувати людину. Ці здібності, головним чином, формуються в ході засвоєння наукових, мистецьких, технічних та інших надбань людства, що надає переваги такій дисципліні, як іноземна мова, з відповідною організацією та поданням навчального матеріалу, відображеного в спеціально підібраних текстах, лексичних та граматичних вправах, додаткових матеріалах тощо[9].

На сьогодні існує велика кількість інноваційних та традиційних методик, які використовуються в процесі викладання іноземних мов. Зі становленням ідеї мовленнєвої спрямованості навчання іноземної мови теоретичні засади комунікативного підходу і практичні засоби його реалізації активно розроблялися та продовжують розроблятися у вітчизняній та зарубіжній методиці. Аналіз проблеми навчання студентів іноземних мов [8–10, 12] показав, що одним із головних завдань у роботі викладача іноземної мови є усвідомлення комунікативної спрямованості навчання та оволодіння засобами її забезпечення на практичних заняттях. В рамках комунікативного підходу центральною фігурою навчального процесу постає студент, в той час як активна роль викладача значною мірою виноситься поза межі аудиторного заняття (організація роздавального матеріалу, планування форм стимулювання активної діяльності суб'єктів навчання). Також в рамках

цього підходу великої ролі набувають різного роду опори: образотворчі, схематичні, вербальні, семантичні[6, 9, 10, 13, 14].

Теоретичний аналіз проблеми дозволив визначити психологічні умови ефективної організації навчання іноземної мови у закладах вищої освіти: стимулювання пізнавально-освітньої мотивації студентів до оволодіння іноземною мовою; розвиток комунікативно-соціальних навичок (соціо-культурний інтелект) під час навчання. Врахування цих аспектів при розробці навчальних програм для закладів вищої освіти допоможе сформувати повноцінні мотиви навчання, підвищити мобільність студентів, підготувати їх до здійснення ефективної комунікаційної взаємодії у майбутньому професійному середовищі.

Дослідження ефективності існуючої системи викладання іноземної мови проводилося на базі Запорізького національного університету. Вибірку досліджуваних склали 76 студентів перших, других курсів рівня вищої освіти «бакалаврський» (39 осіб) та І курсів рівня вищої освіти «магістерський» (37 осіб) історичного та математичного факультетів.

Психодіагностичний інструментарій дослідження склали: методика для визначення ставлення студентів до іноземних мов; граматичний тест з англійської мови – з метою встановлення рівня володіння англійською граматикою (авт. С.Ф. Шаркова) [9]; тест мотивів оволодіння іноземною мовою (В.В. Рижов) [7]; тест CQ Self-Assessment Tool (V. Dyne, S. Ang) [15] для визначення рівня розвитку соціо-культурного інтелекту; методи математико-статистичного аналізу даних на базі пакету статистичних програм IBM SPSS-20 (t-критерій Стюдента).

Розглянемо результати дослідження. Аналіз даних заопитувальником С.Ф. Шаркової виявив налаштування студентів всіх курсів на вивчення іноземної мови. Так, 89,47% досліджуваних висловили побажання покращити свій рівень володіння іноземною мовою, 9,21% не визначилися зі своєю позицією і лише 1,32% не підтримали ідею вивчення та поліпшення своїх знань із іноземної мови взагалі. Отримані результати свідчать про актуальність необхідності оволодіння іноземною мовою для сучасної молоді та розуміння нею важливості вдосконалювати свої навички в цьому напрямку.

Окрім цього, студентам пропонувалось виділити, для якої з чотирьох зазначених категорій (знайомства / спілкування, кар'єра, навчання, подорожі) знання іноземної мови є важливими. Якщо обиралась більше ніж одна категорія, вони підлягали ранжуванню.

За результатами опитування для переважної кількості студентів пріоритетною виявилась категорія «навчання». Зокрема, значна більшість студентів-бакалаврів віддала перевагу саме цій категорії (73,08%). Друге місце було надано категорії «кар'єра». Варто зазначити, що особливо студенти магістратури надали перевагу цій категорії (79,17%). На третьому місці опинилися категорії «знайомства / спілкування» та «подорожі».

Водночас, у відповідях на додаткове запитання, яким курсам із іноземної мови студенти надали б перевагу, пріоритетність виборів розподілилася наступним чином. Із 174 виборів, які були зроблені 76 досліджуваними, в 63,16% випадків перевага була надана інтенсивному курсу з розмовної іноземної мови. Тобто попереднє позначення категорії «навчання» серед пріоритетних може свідчити про певне формальне ставлення студентів, їх прагматичне налаштування та усвідомлення необхідності виконувати навчально-обов'язки. Разом із цим, з оглядом на віддалені мотиви, це може вказувати на бажання досліджуваних вивчати іноземну мову з метою спілкування з іншими людьми, прагнення поліпшити свої комунікативні здібності.

Досить популярним виявився курс із іноземної мови за професійним спрямуванням, який би обрали 53,95% студентів. Незважаючи на те, що ця дисципліна входить до навчального плану, студенти несерйозно ставляться до відвідування цих занять, разом із позначенням пріоритетності цього напрямку.

27,63% студентів-бакалаврів зацікавить підготовка з іноземної мови до вступу в магістратуру. За загальною вибіркою 26,32% студентів обрали б курс для складання міжнародних екзаменів TOEFL, IELTS, PET тощо. 25% опитаних хотіли б пройти бізнес-курс з іноземної мови. 15,79% звернули увагу на основи перекладу текстів за фахом. 13,16% хотіли б вивчати другу іноземну мову. Окрім поширених європейських мов (англійська, німецька, французька, іспанська), студенти висловили бажання вивчати більш екзотичні мови, такі як арабська, турецька, японська, китайська. Найнижчий рівень зацікавленості серед студентів викликав курс ділового листування (3,95%).

В ході дослідження студентам було запропоновано оцінити ступінь відповідальності щодо успішності оволодіння іноземною мовою. Було виявлено таку закономірність: студенти з більш низьким рівнем знань іноземної мови (52,63%) надали зовнішнім факторам. Основним визначальним фактором, на думку студентів із різним рівнем володіння іноземною мовою, поставала кваліфікованість викладачів. Проте у студентів із середнім або вище середнього рівнем знань іноземної мови значно переважали внутрішні чинники – важливість виконання додаткових домашніх завдань та вправ, ставлення до мов узагалі та частота спілкування з іноземцями.

Також в рамках методики студенти мали висловити свої побажання щодо оптимізації процесу викладання іноземної мови. Надані пропозиції можна розподілити таким чином: збільшити кількість годин на навчання; створити групи для спілкування з носіями мови; зацікавити студентів у вивченні іноземної мови за рахунок перегляду відео (фільмів, трейлерів, кліпів) на іноземній мові.

Слід зауважити, що лише 14,47% студентів висловили свої побажання щодо покращення процесу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти, в той час як 85,53% проявили пасивну позицію та не вважали за потрібне надавати рекомендації.

У підсумку можна констатувати, що студенти взагалі налаштовані на вивчення іноземної мови. Попри позначення навчання та кар'єри як основних визначальних чинників студенти, перш за все, орієнтовані не на теоретичний курс, а на розмовні, комунікативні напрями.

В ході дослідження студентам також було запропоновано пройти методику В.В. Рижова з метою діагностування мотивації оволодіння іноземною мовою. Загальний аналіз анкет у досліджуваних групах показав, що найменша кількість балів була надана мотиву уникання неприємностей (51,32% від 100%). Слід зауважити, що мотивація уникання неприємностей виявилася найбільш вираженою в студентів магістратури. Такі результати можуть свідчити про підвищену стурбованість студентів щодо своєї невизначеності, пов'язаної з питаннями працевлаштування.

Емоційно-ціннісний та мотив «престижу» отримали трохи вищі показники – по 55,26%. Ідентифікаційний мотив набрав 56,58% та також постав провідним за результатами тесту для студентів-магістрів.

Комунікативному мотиву досліджуваними надано 60,53%. Досить низька актуальність комунікативного компонента вказує на ознаки формального ставлення до навчання з боку студентів, які занижують практичну цінність самої іноземної мови, що полягає у набутті навичок спілкування. Зазвичай в ході занять такі студенти більше переваг надають виконанню не дискусійних вправ та пошуковій роботі, а завданням із граматики, що в більшій мірі нагадує виконання механічної діяльності.

Більш яскраво вираженими є прагматичний (61,84%), інтелектуально-розвивальний (64,47%) та пізнавально-освітній (65,79%) мотиви. Такі результати можуть свідчити про зосередженість сучасного студента на зовнішніх факторах у період сесії, наприклад, очікуванні матеріальної нагороди у вигляді стипендії в залежності від отриманих оцінок за навчальну дисципліну. Зазвичай значна частка рекламних кампаній щодо курсів з іноземної мови використовує образи успішного працевлаштування, можливостей подорожей закордон тими, хто володіє іноземною мовою. Однак цей вид мотивації розглядається як зовнішній, тобто вважається менш ефективною рушійною силою в навчальній діяльності.

Найвагомішим виявився мотив обов'язку без особистої значущості, що склав 68,42%. Такі дані дозволяють констатувати прогресивні тенденції у проявах незацікавленості з боку студентів у вивченні іноземної мови та притаманність перекладати обов'язки на різноманітні зовнішні чинники.

Для статистичної перевірки значущості відмінностей у показниках студентів рівня вищої освіти «бакалаврський» та «магістерський» за допомогою t-критерію Стюдента було обчислено його емпіричні значення. Таким чином, порівняння даних в двох групах виявило статистично значущі відмінності за мотивом уникання неприємностей ($t_{emp} = 2,8$; $t_{кр} = 2,61$ при $\alpha = 0,01$).

У рамках методики CQ Self-Assessment Tool, спрямованої на визначення рівня полікультурної компетенції студентів, були отримані такі оцінки за п'ятьма категоріями.

1) Показник міри розвитку розуміння культурних розбіжностей та особливостей різних культур становив 5,2 балів із максимальних 10. Очевидно, досліджувані вважають власне розуміння культурних розбіжностей розвинутим на середньому рівні.

2) Міра зацікавленості студентів в знайомленні з іншими культурами та налаштування на спілкування з представниками інших країн склала 7,6 балів. Такі показники вказують на високий ступінь зацікавленості досліджуваних у спілкуванні з представниками інших держав та культур.

3) Рівень складності подолання культурного шоку та стресу звикання до нової культури студенти оцінили в 6 балів. Такі результати свідчать про наявність труднощів, а також про відсутність спрямованості ускладнювати ситуацію.

4) Власні знання культурних цінностей та релігійних вірувань інших країн і культур студенти оцінили у 5 балів (середній рівень).

5) Оцінка важливості знань особливостей інших культур та доцільності їх використання в ході спілкування з іноземцями склала 6,1 балів. Зазначене вказує на те, що досліджувані не вважають надто важливим ознайомлення з особливостями інших культур та доцільність використання цих знань на практиці.

Для статистичної перевірки значущості відмінностей у показниках досліджуваних груп за допомогою t-критерію Стюдента було обчислено його емпіричні значення. Статистично-значущих відмінностей між показниками студентів I-II курсу рівня вищої освіти «бакалаврський» та I курсів рівня вищої освіти «магістерський» виявлено не було.

Висновки і перспективи. Дослідження ефективності навчання іноземної мови у закладах вищої освіти показало, що студенти в цілому налаштовані на вивчення іноземної мови та орієнтовані на комунікативні напрями. Найвагомішим мотивом вивчення іноземної мови виявився обов'язок без особистої значущості, що свідчить про перевагу зовнішнього виду мотивації як менш ефективної рушійної сили в навчальній діяльності. Також констатовано помірні показники розвитку полікультурної компетенції (обмежений рівень знань культурних особливостей, недостатнє вміння формувати розуміння образів своєї

таїнших культур). Відсутність статистично-значущих відмінностей між показниками студентів І-ІІ курсу рівня вищої освіти «бакалаврський» та І курсів рівня вищої освіти «магістерський» засвідчило необхідність розробки та впровадження нових методів організації навчання іноземної мови на першому році навчання у закладах вищої освіти.

Перспектива подальшого вивчення проблеми полягає в обґрунтуванні та розробці системи педагогічних заходів, спрямованих на оптимізацію мовної компетенції студентів за рахунок реалізації особистісно-зорієнтованого навчання іноземної мови у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігунова С.А. Психологічний потенціал культурологічно орієнтованого навчання старшокласників іноземної мови: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07/ Бігунова Світозара Анатоліївна; Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2008. – 325 с.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека / Л.С. Выготский. – М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2003. – 1136с. – (Серия «Библиотека всемирной психологии»).
3. Гринчишин О. М. Розвиток мотивації оволодіння іноземною мовою в умовах вищого військового навчального закладу: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.09. / Гринчишин Ольга Михайлівна; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 207с.
4. Зинченко В.П. Образование. Мышление. Культура/В.П. Зинченко // Новое педагогическое мышление / [под ред. А.В. Петровского]. – М., 1989. – С. 90-103.
5. Леонтьев А.А. Содержание и границы понятия «интенсивное обучение» / А.А. Леонтьев, Г.А. Китайгородская // Краткосрочное обучение русскому языку иностранцев. Формы и методы. – М.: Рус.яз., 1983. – С.57-64.
6. Носенко Е.Л. Комунікативний підхід до навчання іноземних мов. Принципи і прийоми: Посібник / Е.Л. Носенко, Л.І. Байсара. – Д.: РВВ ДНУ, 2006. – 80с.
7. Рыжов В.В. Иноязычные способности / В.В. Рыжов. – Нижний Новгород : НГЛУ, 2001. – 193 с.
8. Тихонова Т.Б. Психолого-педагогічні резерви підвищення ефективності групової учбово-пізнавальної діяльності з вивчення іноземної мови на неспеціальних факультетах вузів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07/ Тихонова Тетяна Борисівна; Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К., 1994. – 179с.
9. Шаркова С.Ф. Психологічні особливості організації навчання іноземної мови в полікультурних групах студентів : Дис. канд. психологічних наук : 19.00.07 / Шаркова С.Ф. ; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2015. – 225 с.

10. Шевченко Н.Ф. Психологічна організація мовленнєвого спілкування як засобу оволодіння іноземною мовою: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07/ Шевченко Наталія Федорівна; Ін-т психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Київ, 1990. – 213с.
11. Cohen A.D. Becoming a Strategic Language Learner in CALL / CohenA.D.// Applied Language Learning. – 2007. – Vol. 17. – №1-2. – PP. 57-71.
12. Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning / Ed. Hinkel E. // University of Rochester. – 2005. – 113p.
13. Heathfield D. Spontaneous Speaking: Drama activities for confidence and fluency / Heathfield D.//Delta Publishing. – 2012. – 96p.
14. Swain M. Communicative competence: some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development / Eds. Gass S. M., Varonis E. // Input in Second LanguageAcquisition. – Rowley, MA: Newbury House, 1985. – 302p.
15. TheHandbookofCulturalIntelligence: Theory, Measurement, andApplications / Ed. SoonAng, LinnVanDyne – NY: Armonk. – 2008. – 403p.

REFERENCES

1. Bigunova S.A., 2008. Psihologichnij potencial kul'turologichnoorientovanogo navchannja starshoklasnikiv inozemnoї movi: dis. ...kand. psihol. nauk: 19.00.07 [Psychological potential of culturally oriented teaching of foreign language students] Rivnens'kij derzhavnij humanitarni juniversitet. Rivne325p.
2. Vygotskij L.S., 2003. Psihologija razvitija cheloveka [Psychology of human development]. M.: Izd-voSmysl; Izd-vo Jeksmo1136p. (Serija «Biblioteka vseмирnoj psihologii»).
3. Grinchishin O. M., 2003. Rozvitok motivacii ovolodinnja inozemnoju movoju v umovah vishhogovijs'kovogo navchal'nogo zakladu: dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.09. [Development of motivation for mastering a foreign language in conditions of higher military educational institution] Nac. akad. Derzh. prikordon. Sluzhbi Ukraїniim. B. Hmel'nic'kogo. Hmel'nic'kij. 207p.
4. Zinchenko V.P., 1989. Obrazovanie. Myshlenie. Kultura [Education Thinking Culture] Novoe pedagogicheskoe myshlenie/ [pod red. A.V. Petrovskogo]. M.P. 90-103.
5. Leontev A.A., 1983. Soderzhanie I granicy ponjatija «intensivnoeobuchenie» [The content and boundaries of the concept of "intensive learning"] Kratkosrochnoe obuchenie russkomu jazyku inostrancev. Formymetody. M.: Rus.jaz. P.57-64.
6. Nosenko E.L. L.I. Bajsara., 2006. Komunikativnijpidhid do navchannjainozemnihmov. Principi i prijomi: Posibnik [Communicative approach to learning foreign languages. Principles and techniques: The manual]. D.: RVV DNU 80p.
7. Ryzhov V.V., 2001. Inojazychnye sposobnosti [Innovation abilities] Nizhnij Novgorod: NGLU. 193p.

8. Tihonova T.B., 1994. Psihologo-pedagogichni rezervi pidvishhennja efektyvnosti grupovoï uchbovo-piznaval'noï dijal'nosti z vivchennja inozemnoï movi na nespecial'nih fakul'tetah vuziv: dis. ...kand. psihol. nauk: 19.00.07 [Psychological-pedagogical reserves Improving the effectiveness of group educational and cognitive activity on the study of a foreign language in non-specialized faculties of higher educational institutions] In-t psihologiiimeni G.S. Kostjuka NAPN Ukrainy. K. 179p.
9. Sharkova S.F., 2015. Psihologichni osoblivosti organizacii navchannja inozemnoï movi v polikul'turnih grupah studentiv: Dis. kand. psihologichnih nauk: 19.00.07 [Psychological associations of the organization of the study of the unique language in the multicultural groups of students] Institut psihologiiimeni G. S. Kostjuka NAPN Ukraïni, Kiïv 225p.
10. Shevchenko N.F., 1990. Psihologichna organizacija movlennevo spilkuvannjaja k zasobuov olodinni inozemnoju movoju: dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.07 [Psychological organization of speech communication as a means of mastering a foreign language] In-t psihologii imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukraïni. Kiïv. 213p.
11. Cohen A.D. 2007. Becoming a Strategic Language Learner in CALL. Applied Language Learning. Vol. 17. #1-2. PP. 57-71.
12. Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning 2005. Ed. Hinkel E. University of Rochester. 113p.
13. Heathfield D., 2012. Spontaneous Speaking: Drama activities for confidence and fluency. Heathfield D. Delta Publishing. 96p.
14. Swain M., 1985. Communicative competence: some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development Eds. Gass S. M., Varonis E. Input in Second Language Acquisition. Rowley, MA: Newbury House 302p.
15. The Handbook of Cultural Intelligence: Theory, Measurement, and Applications. 2008. Ed. Soon Ang, Linn Van Dyne NY: Armonk. 403p.

Summary. *The purpose of the article is to highlight the results of an empirical study of the effectiveness of teaching a foreign language of non-philological profile students.*

The psychodiagnostic tools of the study are: method for determining students' attitude to foreign languages; English grammar test – in order to reveal the level of English grammar (by S.F. Sharkova); test of motives for learning a foreign language (by V.V. Ryzhov); CQ Sulfur-Assementology Research (by V. Dyné, S. Ang) in order to determine the level of development of social and cultural intelligence; methods of mathematical and statistical analysis of data on the basis of the package of statistical programs of the IBM SPSS-20 (t-criterion of Student). Research of the effectiveness of the existing system of teaching foreign language was conducted on the basis of Zaporizhzhia National University. The sample of the study consisted of 76 students of the first and second Bachelor's degree courses (39 persons) and the first Master's degree courses (37 persons) of History and Mathematics Faculties.

Research of the effectiveness of teaching a foreign language in high school has shown that students are generally tuned to learn a foreign language and focus on communicative courses. The most important motive for studying a foreign language is a duty without personal significance, indicating the superiority of the external form of motivation as a less effective driving force in learning activities. It has also been noted moderate indicators of the

development of multicultural competence (limited level of knowledge of cultural features, lack of ability to form images of their own and other cultures).

It has been statistically checked the existence of differences in the indicators of respondents of higher education levels "Bachelor" and "Master". The lack of statistically significant differences has shown the need to develop and implement new methods for organizing the teaching of a foreign language at the first year of study in higher education institutions.

The psychological conditions for the effective organization of teaching foreign language in high school have been presented: stimulating the cognitive-educational motivation of students to learn a foreign language; development of communicative social skills (socio-cultural intelligence) during tuition.

The practical significance and prospect of further study of the problem is to substantiate and develop a system of pedagogical measures aimed at optimizing the linguistic competence of students through the implementation of personally oriented teaching in high school.

Keywords: *communicative competence, the attitude to the study of foreign languages, the reasons for learning a foreign language, social and cultural intelligence.*